

3

Výzkum projevů emocí ve tváři

Stovky experimentů zkoumaly vyjadřování emocí ve tváři. Tyto studie jsme podrobně analyzovali v jiných publikacích (viz 5. položka v seznamu literatury na konci této kapitoly). Zde si stručněji popíšeme pouze ty studie, které přímo souvisejí s informacemi obsaženými v této knize. Tato kapitola by měla zamezit skeptickým pochybnostem ohledně vědeckých základů materiálu, o němž hovoří následující kapitoly. Rovněž je uvádíme pro ty, kdo jsou zvědaví na způsob studia vyjadřování emocí ve tváři.

Jaké emoce vyjadřuje tvář?

Říká nám tvář pouze to, zdali se někdo cítí příjemně či nepříjemně, nebo obsahuje přesnější informace a sděluje, jaký nepříjemný pocit člověk zakouší? Jde-li o druhou možnost, jaké množství těchto konkrétních emocí tvář vyjadřuje – šest, osm, dvanáct nebo kolik? Typická metoda, používaná pouze ke stanovení, které emoce lze z tváře vyčíst, znamená předložit fotografie výrazů ve tváři pozorovatelům, jejichž úkolem je říci, jaké emoce v jednotlivých tvářích vidí. Pozorovatelé mohou dostat předem stanovený seznam emočních výrazů, z nějž mohou vybírat, nebo používají své vlastní prostředky a odpovídají s pomocí jakéhokoli emočního výrazu, který jim vytane na mysli. Výzkumník analyzuje odpovědi pozorovatelů a stanoví, na jakých emocích se při popisu jednotlivých tváří shodnou. Může například odhalit, že 80 procent pozorovatelů označí určitou popisovanou tvář výrazem „strach“. Nemusí se shodnout na výrazu, kterým popíše jinou tvář; například tvář, kterou někteří pozorovatelé označí výrazem „lhostejnost“, mohou jiní respondenti popsat odlišným emočním výrazem. Na základě těchto výsledků badatel dojde k závěru, jaké emoce může tvář sdělovat.

V posledních třiceti letech odhalili všichni výzkumníci, kteří hledali slova označující emoce vyjádřené ve tváři, šest druhů emocí, které jsou předmětem této

knihy – štěstí, smutek, překvapení, strach, vztek a znechucení. Lidská tvář patrně vyjadřuje i jiné pocity – například zahanbení nebo vzrušení, ale tyto pojmy ještě nebyly tak pevně podchyceny. Vzhledem k tomu, že si neukážeme pouze způsob vyjádření uvedených šesti pocitů ve tváři, ale rovněž třiatřicet různých směsí této emoční šestice, uvidíte velkou část emočního repertoáru lidské tváře.

Jsou úsudky ohledně emocí přesné?

Nestačí pouze stanovit, jaké emoce lze vyčíst z výrazu tváře. Důležité rovněž je odhalit, zdali jsou interpretace pozorovatele správné či nikoli. Když lidé hledí do něčí tváře a domnívají se, že onen člověk má strach, mají pravdu, nebo se mýlí? Odrážejí výrazy ve tváři přesným způsobem emocionální prožitky? Nebo představují dojmy získané z výrazů ve tváři pouhé stereotypy – všichni se na nich shodnou, ale jsou chybné? Ke studiu těchto otázek musí badatel najít osoby, u nichž ví, jaký konkrétní emoční zážitek zakoušejí. Musí pořídit fotografie, filmový materiál nebo videosnímky těchto lidí a poté tyto materiály předložit pozorovatelům. Pokud úsudek pozorovatelů ohledně výrazů ve tvářích souhlasí s informacemi o emocích, které výzkumník pro jednotlivé hodnocené osoby má, je přesnost zaručena.

Většina studií přesnosti hodnocení výrazů tváří neposkytla v žádném ohledu přesvědčivý důkaz, obvykle proto, že informace badatelů ohledně emocionálních prožitků zkoumaných osob byly chybné. V naší analýze experimentů, které proběhly v průběhu posledních padesáti let, jsme však odhalili konzistentní a pádné doklady, že lze dosáhnout přesného posouzení výrazů ve tváři. V jednom experimentu byly pořízeny snímky psychiatrických pacientů při přijetí na psychiatrické oddělení a znovu v okamžiku, kdy byli pacienti klidnější a mohli být propuštěni. Fotografie byly předloženy neškoleným pozorovatelům s otázkou, zdali byla konkrétní fotografie pořízena v okamžiku přijetí či propuštění pacienta. Hodnocení bylo přesné. Tytéž fotografie byly předloženy jiné skupině pozorovatelů, kteří nevěděli, že sledují snímky psychiatrických pacientů, a dostali za úkol usoudit, zdali je zobrazená emoce příjemná nebo nepříjemná. Znovu se potvrdila přesnost, neboť výrazy ve tváři v okamžiku přijetí pozorovatelé hodnotili jako méně příjemné než výrazy při propuštění z nemocnice. V jiné studii dostali pozorovatelé za úkol posoudit, jak příjemné či nepříjemné jsou výrazy ve tvářích, ale tentokrát byly zobrazeny tváře studentů psychiatrie, kteří podstoupali nátlakový pohovor (stress interview). Bez znalosti, které snímky jsou které, posuzovali pozorovatelé výrazy ve tváři během nátlaku jako méně příjemné než výrazy v průběhu nestresující části pohovoru. V ještě dalším experimentu byly pozorovatelům promítnuty dva filmy zachycující vysokoškolské studenty,

z nichž jeden byl pořízen, když studenti sledovali velmi nepříjemný film zachycující chirurgický zákrok, a druhý vznikl při sledování příjemného cestopisného snímku. Pozorovatelé z výrazů tváří přesně usoudili, který film studenti v danou chvíli sledovali.

Všechny tyto studie se týkaly spontánních výrazů tváří, jež se přirozeně objevují, když se daná osoba záměrně nepokouší vyjádřit ve své tváři určitý pocit. Ale co se situacemi, kdy někdo při vyjadřování emocí úmyslně klame, aby vypadal šťastně, vztekle atd.? Mnoho studií naznačuje, že pozorovatelé mohou přesně odhalit, které emoce jsou plánované, jestliže se daná osoba schválně snaží vyjádřit ve svém obličejí určitý pocit.

Existují univerzální vyjádření emocí ve tváři?

Jsou emoční výrazy ve tváři totožné pro lidi na celém světě, bez ohledu na jejich životní situaci? Je-li někdo rozzlobený, spatříme stejný výraz na jeho tváři nezávisle na rase, kultuře nebo jazyku? Nebo tvoří výrazy ve tváři jazyk, který se musíme znovu učit pro každou kulturu, právě tak, jako se musíme naučit běžnou řeč? Před více než sty lety napsal Charles Darwin (viz 1. položka v seznamu literatury na konci této kapitoly), že výrazy ve tvářích jsou univerzální, nenaucené odlišně v jednotlivých kulturách; jsou stanovené biologicky, jako výsledek lidské evoluce. Od dob Darwina s tímto názorem spousta autorů zásadně nesouhlasila. Avšak teprve nedávno vědecké výzkumy tuto otázku přesvědčivě zodpověděly a doložily, že výrazy ve tváři, alespoň pro určité emoce, o nichž hovoří tato kniha, jsou skutečně univerzální, i když panují kulturní rozdíly, kdy se tyto výrazy ve tvářích objevují.



Obrázek 1
Ukázka spontánního výrazu ve tváři Japonce (vlevo) a Američana (vpravo) při sledování stresujícího filmu.

Výzkum provedený v naší laboratoři sehrál zásadní roli při řešení sporů, zdali jsou výrazy ve tváři univerzální nebo mají specifické rysy pro jednotlivé kultury. V jednom experimentu byly univerzitním studentům v USA a v Japonsku promítnuty stresující filmy. Část vymezeného času sledovali jednotliví respondenti film sami a v další části sledovali film a zároveň mluvili o svém zážitku s asistentem z jejich vlastního kulturního okruhu. Měření skutečných pohybů obličejových svalů zachycené na videonahrávkách prokázala, že když byli Japonci a Američané sami, měli ve tvářích v podstatě stejný výraz (viz obrázek 1).

Když však byla přítomna další osoba a respondenti zapojili kulturní zásady pro ovládnutí výrazu ve tváři (výrazová pravidla), panovala jen malá shoda mezi výrazy ve tvářích Japonců a Američanů. Japonci maskovali své nepříjemné pocity více než Američané. Tato studie byla mimořádně důležitá a doložila, co z výrazů ve tváři je univerzální a v čem se výrazy pro jednotlivé kultury liší. Univerzálním rysem je typický vzhled tváře pro jednotlivé primární emoce. Ale lidé různých kultur se liší v tom, jak se naučili ovládat vyjadřování emocí ve svých tvářích.

V dalším pokusu jsme ukázali pozorovatelům v USA, Japonsku, Chile, Argentíně a Brazílii fotografie různých emocí vyjádřených ve tvářích. Pozorovatelé v těchto odlišných kulturách měli vybrat pro každou zobrazenou fotografii jeden ze šesti pojmů vyjadřujících primární emoce. Pokud výrazy ve tváři představují jazyk, který se v jednotlivých kulturách liší, pak výraz označený Američany jako vztek mohou lidé v Brazílii popsat jako znechucení či strach nebo jim nemusí říkat nic. Byl odhalen pravý opak. Stejně výrazy ve tváři vyjadřovaly podle hodnocení respondentů stejné emoce ve všech zemích, bez ohledu na jazyk nebo kulturu (viz obrázek 2). V podstatě tentýž experiment provedla zároveň nezávisle Carroll Izardová (odkaz 8) s pozorovateli v osmi různých kulturách a byly nalezeny stejné důkazy univerzálnosti.



Obrázek 2

Příklady fotografií využitých ve studii, jak jsou emoce posuzovány napříč gramotnými kulturami

Procento souhlasu, jak byly fotografie hodnoceny napříč kulturami

	Spojené státy	Brazílie	Chile	Argentina	Japonsko
???????	(J=99)	(J=40)	(J=119)	(J=168)	(J=29)
Strach	85 %	67 %	68 %	54 %	66 %
Znechucení	92 %	97 %	92 %	92 %	90 %
Štěstí	97 %	95 %	95 %	98 %	100 %
Vzteky	67 %	90 %	94 %	90 %	90 %

I když jsme chtěli interpretovat naše zjištění jako důkaz, že určité výrazy v obličejích jsou univerzální, jedna skupina zůstala. Všichni studovaní lidé sdíleli určitý vizuální kontakt, obvykle nepřímý, prostřednictvím masmédií. Bylo stále možné, že výrazy v obličejích se mohou ve skutečnosti ve všech studovaných kulturách lišit, ale lidé se mohli z filmů, televize a obrázkových časopisů naučit, jak vypadají obličejová vyjádření emocí druhých. Nebo mohly být emoční výrazy v obličejích ve všech kulturách, které jsme studovali, podobné právě proto, že všichni lidé se naučili, jak projevit emoce ve tváři, sledováním stejných herců ve filmech nebo v televizi a napodobováním jejich výrazů v obličejích. Neeliminováni jsme možnost, že mezi lidmi, kteří neměli příležitost studovat vyobrazení emocí ve tvářích v hromadných sdělovacích prostředích, se emoce pomocí pohybů svalů ve tvářích projevují zcela jinak. Jediný způsob, jak tuto otázku zodpovědět, bylo studovat vizuálně izolované lidi, kteří nemají žádný kontakt s masmédií a jen malý, pokud vůbec nějaký, kontakt s okolním světem.

Provedli jsme řadu experimentů v oblasti Jihovýchodní vysočiny Nové Guineje, kde bylo možné nalézt obyvatelstvo splňující tato kritéria. Vzhledem k tomu, že tito lidé nebyli naprosto zvyklí podstupovat psychologické testy nebo účastnit se experimentů, a také proto, že jsme neznali jejich jazyk, ale museli pracovat prostřednictvím tlumočnicků, museli jsme upravit naši pokusnou proceduru. V jiných zemích jsme ukázali fotografii určitého emočního výrazu a dali pozorovateli na výběr ze seznamu emočních výrazů. Na Nové Guineji jsme dané osobě ukázali tři fotografie zároveň, nechali tlumočnicka přečíst emocionálně laděný příběh, například „Někomu umřela matka“, a požádali pozorovatele, aby ukázal na obrázek, který příběhu odpovídá. Zjistili jsme, že tito lidé volili stejnou tvář pro stejnou emoci jako lidé ve všech ostatních kulturách, které jsme studovali. Byla zde však jedna výjimka: obyvatelé Nové Guineje neuměli rozlišovat mezi obličejovým výrazem strachu a překvapení.

V souvisejícím experimentu vyslechli jiní obyvatelé Nové Guineje emocionálně laděný příběh a měli za úkol vyjádřit emoci ve své tváři. Tyto záměrné emoce byly natočeny na video a některé ukázky vidíte na obrázku 3. Analýza těchto výrazů v obličejích obyvatel Nové Guineje znovu ukázala, že pro tytéž emoce se objevovaly ve tvářích tytéž výrazy jako u jiných kultur, s výjimkou strachu a překvapení, které se navzájem zaměňovaly. Další potvrzení univerzality výrazů v obličejích přišlo prostřednictvím studie další kultury v Západní Papue, západní části ostrova Nová Guinea. Karl a Eleanor Heiderovi, kteří byli k našim důkazům univerzality skeptičtí, provedli tytéž experimenty s lidmi, kteří byli ještě více vizuálně izolovaní než ti, které jsme studovali my, a získali tytéž důkazy univerzality.



Obrázek 3

Videosnímky předstíraných emocí u subjektů z kmene Forejců na Nové Guineji. Instrukce pro levou horní fotografii zněla „přišel váš přítel a jste šťastní“; pro pravou horní „vaše dítě zemřelo“; pro levou dolní „jste rozzuřeni a chystáte se bojovat“; pro levou dolní „vidíte mrtvé prase, které zde leží již dlouho.“

Sečteno a podtrženo, naše studie, studie Izardové, studie Heiderových a doklady od Eibla-Eibesfeldta (etolog, používající velmi odlišné metody), velmi průkazně ukázaly, že Darwin měl ve svém prohlášení, že existují univerzální obličejová vyjádření emocí, pravdu.

I když vzhled tváře je pro jednotlivé primární emoce pro všechny lidi společný, liší se výrazy v obličejí napříč kulturami přinejmenším ve dvou ohledech. To, co vyvolává nebo navozuje emoce, se obvykle liší; lidé mohou být v různých kulturách znechucení nebo vyděšení odlišnými věcmi. Rovněž tak, kultury se liší v konvencích, které lidé dodržují při snaze kontrolovat nebo řídit vzhled své tváře v daných společenských situacích. Lidé ve dvou různých kulturách mohou pociťovat smutek nad smrtí milovaného člověka, ale jedna kultura může diktovat, že hlavní pozůstalí mají maskovat svůj výraz v obličejí mírným úsměvem.

Jak se jednotlivé emoce projevují ve tváři?

Když jsme objevili důkazy, že v obličejí existují výrazy emocí, které jsou univerzální, pustili jsme se do zkoumání, jak tyto výrazy vypadají. Chtěli jsme vytvořit *Atlas tváří*, který by fotograficky znázorňoval každé z univerzálních obličejových vyjádření emocí. Právě tento Atlas (odkaz 4) tvoří základ pro fotografie uvedené v následujících kapitolách této knihy. Naším prvním krokem při vývoji Atlasu tváří bylo studovat, co řekli ostatní o vzhledu tváří pro jednotlivé primární emoce. Někteří autoři popsali, které svaly se při konkrétních emocích stahují, zatímco jiní se zabývali pouze vzhledem povrchu tváře. Nikdo systematicky nebral v úvahu všechny svaly nebo všechny následné změny ve vzhledu povrchu tváře pro šest primárních emocí.

Když jsme propojili, co napsal Darwin, francouzský anatom Duchenne, kterého Darwin hojně citoval, americký anatom Huber (odkaz 7), který psal před 30 lety, a americký psycholog Plutchik (odkaz 9), který se zabýval emocemi, začal se objevovat částečný obraz. Sestrojili jsme tabulku, která obsahovala všechny obličejové svaly a šest emocí, a do tabulky jsme vložili, co tito muži napsali o jednotlivých svalech zapojených určitým způsobem do jednotlivých emocí. Bylo zde však mnoho mezer, kde nikdo neřekl nic o zapojení určitého svalu do konkrétní emoce. Při práci se Silvanem Tomkinsem (odkaz 10) jsme tyto mezery doplnili pomocí informací z našich studií napříč kulturami a našimi sdílenými dojmy.

Dalším krokem bylo vyfotografovat modely, které dostaly za úkol pohybovat konkrétními obličejovými svaly uvedenými v tabulce. Samostatně jsme fotografovali tři oblasti tváře, které jsou schopny nezávislého pohybu – obočí/čelo; oči/víčka a kořen nosu; a dolní část obličje, zahrnující tváře, ústa, většinu nosu

a bradu. Kompletní Atlas tváří se skládá z řady fotografií těchto tři různých částí tváře, každá pro jednu ze šesti emocí. Jak lze očekávat, pro každou emoci existuje v Atlasu více než jedna fotografie pro nejméně jednu oblast tváře. Například pro překvapení je jeden snímek obočí/čela, jeden snímek očí/víček/kořene nosu, ale čtyři různé fotografie v Atlasu pro dolní část tváře.

Další zjevnou otázkou bylo, zdali je atlas pravdivý. Skládá se šest emocí – štěstí, smutek, vztek, strach, znechucení a překvapení – skutečně z výrazů obličeje uvedených v Atlasu? Nebo se výraz znechucení uvedený v Atlasu ve skutečnosti objevuje při vzteku atd.? Provedli jsme čtyři experimenty ohledně platnosti Atlasu. Dva experimenty se snažily dokázat, že měření tváře s pomocí Atlasu odpovídá dalším důkazům subjektivního emocionálního prožitku osob, jejichž tváře byly měřeny. Tyto experimenty zkoumaly empirickou platnost Atlasu.

Další dva experimenty zkoumaly společenskou platnost Atlasu. Namísto snahy prokázat, že měření v Atlasu odpovídají prožitku osoby, tyto studie zkoumaly, zdali měření v Atlasu mohou předpovědět, co si pozorovatelé při pohledu na tvář určité osoby myslí, že tato osoba cítí. I když empirická a společenská platnost by měly být vzájemně provázané, nezbytně nutné to není. Nemusíme se ostatním jevit tak, jak se skutečně cítíme, alespoň ne pořád. Tak bylo nezbytné studovat empirickou i společenskou platnost.

Studie empirické platnosti vycházely z materiálů získaných během jedné výše popsané studie výrazů ve tváři napříč kulturami. Univerzitní studenti v Japonsku a ve Spojených státech individuálně sledovali příjemné a nepříjemné filmy a my jsme natáčeli jejich výrazy ve tváři. Z jejich odpovědí na dotazníky po experimentu bylo jasné, že během sledování těchto dvou filmů zažívali velmi odlišné pocity. Při popisu reakcí na cestopisný film dotazovaní říkali, že to bylo zajímavé a příjemné a cítili se celkem šťastně. Při popisu reakcí na chirurgický film dotazovaní odpovídali, že měli nepříjemné, znechucující, bolestivé, vystrašené, smutné a překvapivé pocity. Je-li Atlas tváří pravdivý, pak měření na něm založená by měla být schopna rozlišit mezi výrazy v obličeji při prožívání těchto dvou odlišných množin emocí.

Všechny pohyby svalů ve tváři, viditelné na videonahrávkách, byly izolovány, byla změřena jejich délka a byly klasifikovány s pomocí Atlasu. Tato měřicí procedura byla provedena v pomalém pohybu, se samostatně provedeným měřením pro tři oblasti tváře pomocí tří samostatných techniků. Takové přesné měření vyžadovalo asi pět hodin pro každou minutu nahraného chování ve tváři. Výsledky byly naprosto jasné. Měření s pomocí Atlasu tváří jasně odlišilo dva emocionální stavy – zdali osoby sledovaly stresující film nebo cestopis. A Atlas byl stejně úspěšný u obličejových výrazů Japonců i Američanů, jak by tomu mělo být, protože byl sestaven tak, aby ukazoval univerzální vyjádření emocí ve tváři.

Jedním z omezení tohoto experimentu však je, že neurčil, zdali Atlas správně vyobrazuje výrazy ve tváři pro každou ze šesti emocí. Ukazuje pouze, že Atlas správně rozlišuje nepříjemné a příjemné zážitky.

Druhá empirická studie validity toto omezení částečně napravila. Nedávný výzkum fyziologie emocí naznačuje, že existují výrazně odlišné vzorce zrychlování a zpomalování srdečního tepu pro pocity překvapení a znechucení. U Japonců a Američanů, kteří sledovali příjemné a stresující filmy, byla měřena tepová frekvence a vodivost kůže. Je-li Atlas pravdivý v tom, co říká o vzhledu překvapené a znechucené tváře, pak když Atlas říká, že se takové výrazy v obličejí objevují, měla by pro každý existovat odlišná struktura tepové frekvence. Když jsme zkoumali změny v tepové frekvenci, která koincidovala s výrazy v obličejí, které Atlas určil jako překvapení nebo znechucení, výsledky prokázaly předpovídaný rozdíl.

I když tato druhá studie poskytuje doklad platnosti Atlasu pro překvapení a znechucení, neprokazuje, že Atlas musí platit v tom, co říká o dalších emocích – vzteku, štěstí, smutku a strachu. Logicky, pokud je prokázáno, že platí pro překvapení a znechucení, měl by Atlas být stejně platný pro ostatní emoce, neboť byl odvozen stejnou metodou pro všech šest emocí. Ale důkaz stále chyběl, a proto jsme se obrátili ke třetí studii, která zkoumala Atlas z pohledu společenské platnosti. Může Atlas předpovědět, jak budou pozorovatelé interpretovat výrazy ve tváři?

Získali jsme fotografie pořízené mnoha různými badateli v oboru výrazů ve tváři. Obrázky byly předloženy pozorovatelům, kteří měli za úkol posoudit, kterou ze šesti emocí jednotlivé obrázky vyjadřují. Pouze ty, u nichž se pozorovatelé shodli na vyjádřené emoci, byly přijaty pro další úvahy. Jestliže Atlas správně vyobrazuje vzhled každé ze šesti emocí, potom by měření založené na Atlasu mělo umět předpovědět emoce vysledované pozorovateli na každé z těchto fotografií. Měření v Atlasu byla prováděna samostatně pro tři oblasti tváře třemi samostatnými technikami a byly provedeny předpovědi. Atlas s velkým úspěchem předpověděl emoce, které pozorovatelé viděli, když se dívali na jednotlivé snímky výrazů v obličejí.

Čtvrtá studie byla velmi podobná právě popsané, s výjimkou, že zde byly zkoumané výrazy v obličejí pořízeny od studentů zubního lékařství a ošetřovatelství, kteří dostali za úkol pokusit se předvést každou ze šesti emocí ve svých tvářích. Atlas měl za úkol pro každou fotografii předpovědět, jakou emoci se student snažil předvést.

Během práce na těchto experimentech pracoval nezávisle na nás nám neznámý švédský anatom Carl-Herman Hjortsjö (odkaz 6) zcela odlišnými metodami na tomtéž problému. Fotografoval svou vlastní tvář, když stahoval jednotlivé obličejové svaly. Hjortsjö se pak díval na jednotlivé snímky a ptal se, jaké emoce

tyto obrázky představují. Na základě svého vlastního úsudku popsal ve svém vlastním Atlasu vzhled obličejových vyjádření jednotlivých emocí. Když jsme se nedávno s Hjortsjöem setkali, všechny nás potěšilo, že jeho a náš Atlas se téměř úplně překrývaly.

I kdyby žádný z našich čtyř experimentů sám Atlas nepotvrdil, společně a ve spojení s nezávislým objevením stejného Atlasu tváří od Hjortsjöa je průkaznost našeho Atlasu více než jen provizorní. Zbývá provést mnoho výzkumů pro další potvrzení a zpřesnění Atlasu, ale současné důkazy stačí, abychom se podělili o svá zjištění. Informace prezentované v následujících kapitolách o vzhledu výrazů ve tváři jsou založené na Atlasu a byly podpořeny jedním či více našimi experimenty či prací Hjortsjöa. Fotografie ukazují pouze část toho, co je v našem Atlasu. Vybrali jsme ty části, které jsou nejlépe doloženy důkazy a které jsou nejdůležitější pro studium praktických dovedností při čtení emocionálních výrazů ve tváři. Je nepravděpodobné, že cokoli, co je zde uvedeno, je chybné. Ale je pravděpodobné, že vyprávíme jen určitou část příběhu, že další výzkum stanoví dodatečné způsoby, jimiž lze představit vyjádření emocí ve tváři.

Jak se ovládají výrazy ve tváři?

Jak lze odlišit skutečný výraz emocí ve tváři od simulovaného? Když se osoba necítí tak, jak se tváří, ale pokouší se ohledně svých pocitů oklamat, existuje nějaký způsob, jak z výrazu tváře detekovat její skutečné pocity? Stručně řečeno, existují ve tváři „úniky“?

Tento problém studujeme již několik let. Začali jsme filmy s výrazy ve tvářích psychiatrických pacientů během rozhovorů. V určitých rozhovorech jsme z následujících událostí věděli, že pacienti tazatele v otázce svých pocitů klamali. Studium těchto filmů nám poskytlo základ pro teorii neverbálního úniku – způsoby, jak z výrazů ve tváři či pohybů těla odhalit pocity, které se daná osoba pokouší skrýt. V posledních letech tuto teorii studujeme pomocí rozhovorů, v nichž jedna osoba záměrně skrývá negativní pocity vyvolané sledováním velmi nepříjemných, stresujících filmů. Subjekty v tomto experimentu se snaží přesvědčit tazatele, že film, který sledovali, byl ve skutečnosti velmi příjemný a užili si jej.

Naše studie těchto rozhovorů ještě zdaleka není dokončená. Musíme ještě otestovat mnoho hypotéz ohledně úniků ve tváři. Ale naše současná zjištění odpovídají našim hypotézám a našim dřívějším nálezům z rozhovorů s psychiatrickými pacienty. Informace uvedené v kapitole 11, „Klam ve tváři“, je třeba chápat jako provizorium. Jde o náš nejlepší úsudek ohledně toho, co výzkum prokáže, na základě naší teorie a mnoha hodin zkoumání výrazů ve tváři lidí, když lžou.